

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Επιστολή Β΄.

ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ ΚΑΙ ΚΥΚΛΑΔΕΣ.

Φίλε!

Μεθ' ὅσης ἡδυνάμην σοὶ ἐξέθεσα λεπτομερείας, ἐν τῇ πρώτῃ μου ἐπιστολῇ, τὰ κατὰ τὴν Σύρον καὶ φρονῶ ὅτι ἐλαβες στατιστικῶς ὁπωσοῦν ἰδέαν περὶ πόλεως ἣν εὐφυστάτα φίλος μας τις παρέβαλε πρὸς τὴν μυθολογουμένην ἐκείνην κόρην, ἥ τις, ὅτε μὲν ἐμεῖδιά ἦνοιγον τριαντάφυλλα, ὅτε δὲ τὴν κόμην τῆς ἐκτένιζεν, ἐπιπτον κύκλῳ μαργαρίται.

Ἡ ἀψωμοίωσις αὕτη, ὡς συμπεραίνει, κινίττεται τὰ πλοῦτῃ τῆς πόλεως καὶ τὴν καλλονὴν τῶν γυναικῶν τῆς. Καὶ πραγματικῶς οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπαντᾷ τις ἀμφοτέρω ταῦτα ἐν μείζονι μοίρᾳ.

Ἐν τῷ λιμένι καθεκάστην εἰσπλέουσι καὶ ἐκπλέουσι πλοῖα εἰσάγοντα ἢ διαμετακομίζοντα ἐμπορεύματα καὶ περιάγοντα τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἄσιανὰ παράλια, καὶ πέραν αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ.

Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ τελωνείου δὲν ἐκλείπει ἡ ζωὴ τῶν ἐμπορευμάτων ἄλλα μὲν ἐκφορτῶνται, ἄλλα δὲ ἐπιβιβάζονται καὶ ἡ κίνησις αὐτὴ ἐκτείνεται δι' ὅλης τῆς ἀγορᾶς.

Ἄνευ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμπορίου καὶ τῆς δι' αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος γιγαντιαίας ἀναπτύξεως τῆς ναυτιλίας μας, ἡ Ἑλλὰς ἤθελε κἀν μνημονεύεσθαι ἐμπορικῶς; Καὶ ὅμως ὀλιγοῖα τις ἀνεξήγητος δεικνύεται ἀπὸ τινος πρὸς τὴν ὠφελιμωτέραν ταύτην τῶν ἑλληνίδων πόλεων, τὴν ὁποίαν κατέλαβε μὲν ἐξ ἑνὸς ἡ παγκόσμιος νέκρωσις τοῦ ἐμπορίου, ἀποθαρρύνει δὲ ὁ γέννησις περὶ αὐτὴν μέγας συναγωνισμὸς, διότι πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς νέαι ἐγείρονται ἐμπορεῖα. Καταστρεφόμενου δὲ τοῦ ζωτικῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμπορίου τῆς Ἑρμουπόλεως, συγκαταστρέφεται ἐπὶ πολλὸν χρόνον καὶ ἐμπόριον καὶ μέγα μέρος τῆς ναυτιλίας μας, καὶ δὲν λέγει ὑπερβολὴν τίνα ὁ προλέγων, ὅτι ἡ ἐκπτώσις τῆς Σύρου ἐστὶ ἐκπτώσις, τοῦλάχιστον πρόσκαιρος ἀλλὰ λίαν ἐπιζήμιος, ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς ἂν ἡ μεταβολὴ τοῦ κέντρου τῶν Αὐστριακῶν ἀτμοκινήτων καὶ ἡ φαινομένη παρακλῆ τῆς Ἑρμουπόλεως θέλουν μετατοπίσει τὸ ἐμπόριον ἐκ τῆς Σύρου εἰς Πειραιᾶ, πόλιν, ἥτις ὡς θέλεις ἰδεῖ κατόπιν, ἔχει μέγα μέλλον.

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἑρμουπόλεως εἴκυσεν ἄλλοτε ἐξωθεν πολλοὺς ἐμπόρους καὶ πλείστα κεφάλαια φρονῶ δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θέλει συμβῆ, ὅτι ἡ ἀκμὴ θέλει πυνέλθει, ἂν, ὡς εὔχονται πάντες οἱ Ἑρμουπο-

λίται, ὡς εὔχθη τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, γίνῃ ἡ Σύρος ἐλεύθερος λιμὴν. (1)

Οἱ Ἑρμουπολίται ἐλπίζουσι πολὺ πρὸς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ νῦν ἐπὶ τῶν ἑσωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὅστις χρηματίσας ἄλλοτε νομάρχης Κυκλάδων, ἀπέλιπεν ἐν Ἑρμουπόλει τὴν ἐντιμότητα ἐνθουσιασμοῦ.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν Κυκλάδων θέλει συντείνει πολὺ καὶ ἡ τακτικὴ δι' ἀτμοπλοίων συγκοινωνία μετὰ τῶν νήσων καὶ τῆς Στερεᾶς.

Τὴν ἀνάγκην ταύτην θεραπεύει ἐντὸς ὀλίγου ἡ συστηθεῖσα ἀτμοπλοία Ἀγγλικῆς τινος ἐταιρείας, ἀλλ' ἡ δύνατο τοῦτο νὰ κατορθωθῇ καὶ διὰ μετοχῶν, καταβαλλομένων ἐς ἑλληνικῶν κεφαλαίων, ὥστε καὶ τὰ κέρδη νὰ μὴ ἐξερχῶνται ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ὡρα νὰ σοὶ θυμῶσῃ ἤδη καὶ περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Σύρου, ὁποῖον ἐνεργεῖται σήμερον.

Τὸ ἐμπόριον τοῦτο εἶναι παθητικὸν ἢ διαμετακομιστικόν. Εἰσάγει δηλαδὴ ἐμπορεύματα τῆς Εὐρώπης, ὧν μέρος ἀναλίσκει εἰς τὸ ἑσωτερικόν, τὸ πλεῖστον δὲ διανέμει ἐν διαμετακομίσει εἰς διάφορα τῆς Τουρκίας μέρη.

Ἡ Σύρος ἕνεκα τοῦ ἐμπορίου τῆς συγκοινωνεῖ.

Κατὰ τὰ δύο τρίτα μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ὅθεν προμηθεύεται τὰ κυριώτερα εἶδη τοῦ ἐμπορίου τῆς, οἷον ὑφάσματα, ἀποικιακὰ, σίδηρον κλ. Τὸ δὲ Ἀγγλικὸν συνάλλαγμα κυριεῖ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἑρμουπόλεως μέγιστον δὲ μέρος τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Μαγγεστρίᾳ ἐμπορικῶν οἰκιῶν ἀπληρώθησαν ἐκ τῶν ἐν Συρῷ.

Κατὰ δεύτερον λόγον, μετὰ τῆς Γερμανίας, ὅθεν ἐξάγει τὰ βιομηχανικὰ ἔργα τῆς Γερμανίας, τὰ ἑλβετικὰ ὑφάσματα, σχοινία κλπ.

Εἶτα μετὰ τῆς Μασσαλίας διὰ τὰ ἀποικιακὰ καὶ τὰ προϊόντα τῆς Γαλλικῆς βιομηχανίας.

Τρίτον μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ Τουρκίας ὅθεν προμηθεύεται σίτον κλπ.

Ἀπὸ τὸ Ρίον καὶ τὴν Βραζηλίαν προμηθεύεται καφὲν καὶ βουβαλοδέρματα.

Ἐκ τῆς Ὀλλανδίας ζάχαριν, τυρὸν κλπ.

Τὰ ἄλλα εἶδη συνίστανται εἰς προβλέψεις τῆς ὁποίας πολλὰ ἐμπορικὰ οἰκίαι τῆς Ἑρμουπόλεως ἐνεργοῦν διὰ τὴν Τουρκίαν.

Τὰ κεφάλαια τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑρμουπόλεως συνίστανται εἰς μερίδας πλοίων, εἰς ἐμπορεύματα, εἰς δάνεια, εἴτε ναυτικὰ, εἴτε στερεὰ. Ἐκ δὲ τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων 1/4 μόνον ἀνήκει εἰς τοὺς ἐμπόρους Ἑρμουπόλεως, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς Εὐρωπαϊκὰς πιστώσεις, αἵτινες ἐπομένως καὶ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως ταύτης καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ δὲ ἐμπορεύματα τὰ εἰσαγόμενα εἰς τὸ ἑσω-

(1) Τὴν κατ' ἐκτασιν ἀνάπτυξιν τῆς γνώμης ταύτης ἰδε εἰς τὸν *Διολογὸν* τῆς Σύρου τῆς 28 Μαρτίου ε. ε.

τερικὸν τὰς νήσους, δηλ. τοῦ Αἰγαίου, τὴν Εὐβοίαν, τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀργολίδα, τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Φθιώτιδα, καὶ ἐν μέρει τὰς Πάτρας, ἀνταλλάσσονται ἰδίως, διὰ τοῦ ριζαρίου, τῆς μετάνης, τῶν καπνῶν, τοῦ τυροῦ, τοῦ βουτύρου, τῶν σίκων, τῶν καλλίων, τῶν βαλανιδίων κλπ.

Ἐσχάτως κατέθλιψε καὶ καταθλίβει ἴσως εἰσέτι τὴν ἀγορὰν τῆς Ἑρμοπολέως ἡ ἀχαλίνωτος ὑπερτίμησις τῶν νομισμάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἡ Τράπεζα, διὰ τοῦ ἀξιοτίμου Κ. Λουκά Ράλλη, (1) συνθεύουσιν τὰ δέοντα ὅπως ἐκλείψῃ ἡ ἐπιζήμιος αὐτὴ ἕξις ἡ εἰσχωρήσασα εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἑρμοπολέως. Τοῦ ἀτοπήματος τούτου πιστεύομεν, ἡ θεραπεία δὲν θέλει βραδύνει.

Τοιαύτη τις περίπου ἡ ἐποψὶς τοῦ ἐμπορίου τούτου, ὅπερ ὅμως, ὡς γνωστὸν, ὑπέστη μεγίστην ζημίαν, κατὰ τὸ 1850, ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Αἱ ὑπολογισθεῖσαι τότε ζημίαι παρὰ τοῦ ἐπιμελητηρίου Ἑρμοπολέως ἀναβαίνουνσιν,

Εἰς μὲν τὸ ἐμπόριον, εἰς δραχ.	6,662,500
Εἰς δὲ τὴν ναυτιλίαν »	4,983,300

Τὸ ὅλον δραχ. 11,645,800

καὶ ἡ ζημία αὕτη προέκυψεν ἐν τῷ μεταξύ τεσσάρων μόνον μηνῶν!

Τίς ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλις ἐζημιώθη τοσοῦτον; Δυσμύρια ψυχαὶ ζῶσαι ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας ἐκινδύνουν νὰ στερηθῶσι καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Ἀλλ' ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πόλις ἀπεδείξατο καὶ φρόνησιν καὶ πατριωτισμὸν ἑξοχον, τὸ δὲ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον διεκλήρυσεν ἀδεῶς εἰς τὸν ἑξῶ κόσμον τὸ ἄδικον τῆς καταθλίψεως ἐκ μέρους φίλης καὶ προστατίδος δυνάμεως. Τοιοῦτος λαὸς εἶναι, πιστεύομεν, ἄξιος πάσης ἐμψυχώσεως καὶ προστασίας.

Δὲν εἶναι μὲν πόλις εὐρύγεια ἡ Ἑρμοῦπολις, διότι πολυάνθρωπος καὶ στενὴ ἡ χώρα, καὶ ὀλίγοι αὐτῆς ὁδοὶ εἶναι εὐθύγραμμοι, ἀλλ' εἶναι καθάρωτατον καὶ φαιδρὸν κατοίκημα, πρὸ πάντων δὲ ὑγιεινότερον, διότι ὀλίγοι ἐν αὐτῇ ἐπιπολάζουσιν ἀσθένειαι καὶ ἐνταῦθα συμφωνεῖ μὲ τὴν περικρατῆν τοῦ Ὁμήρου.

Οἱ Πίνακες τῶν γεννήσεων, γάμων καὶ ἀποθιώσεων εἰσὶν ὁ ἀψευδέστερος τούτου μάρτυς.

Ἰδοὺ τὶ σημειοῦσιν οἱ πίνακες τοῦ ἔτους 1851

Α. τριμηνία.

ἤτοι ἀπὸ τὸν 1 Ἰανουάρ. μέχρι 31 Μαρτίου. Ἐπὶ πληθυσμοῦ 19.978 ψυχῶν.

Γεννήσεις 101. Γάμοι 25. Ἀποθιώσεις 78.

(1) Ὅρα τὴν παρὰ τῆς Τραπεζῆς δημοσιευθεῖσαν ὁμιλίαν, ἣν ὁ Κ. Ράλλης ὠμίλησεν ἐν Ἑρμοῦπολει κατὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου ἐν συνεδριάσει, γενομένῃ ἐν τῇ Λέσχῃ, παρόντος τοῦ Νομάρχου Κ. Οἰκονομίδου ὡς προέδρου τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου.

(Ἐντέρ. Τόμ. ΣΤ'. φ. 16)

Β. τριμηνία.

Γεννήσεις 94. Γάμοι 47. Ἀποθιώσεις 131

Γ. τριμηνία.

» 92 » 26 » 119

Δ. τριμηνία.

» 100 » 25 » 67

Τὸ ὅλον τῶν γεννήσεων 384

» τῶν γάμων 123

» τῶν ἀποθιώσεων 295

ὥστε γεννήσεις πλείονες τῶν ἀποθιώσεων 99

Πλείον δὲ τοῦ ἡμίσεως τῶν θανάτων ἐπιγίνονται εἰς βρέφη ἀπὸ 1 ἕως 40 ἐτῶν.

Ὡς εἶδες καὶ διὰ τῆς προλαβούσης μου ἐπιστολῆς, ἡ Σύρος δὲν στερεῖται διατρίβων, στερεῖται ὁμως, δυστυχῶς περιπάτων, καὶ τὴν ἑλλειψιν ταύτην ἡδύνατο νὰ θεραπεύσῃ μόνῃ ἡ κατασκευὴ μιᾶς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἀγούσης ἀπὸ τῆς Ἑρμοπολέως μέχρι τῆς ὠραίης ἐξοχῆς Χροῦσα, ὅπου οἱ φιλόκαλοι Ἑρμοπολῖται καὶ πάλιν τοὺς βράχους μετέβαλλον εἰς παλάτια καὶ κήπους. Ἐλπίζεται δὲ, ὅτι θέλει καταβληθῇ πᾶσα προσπάθεια ἵνα κατασκευασθῇ ἡ ὁδὸς αὕτη ἤδη, ὅτε ἡ Ἑρμοῦπολις ἀπέκτῃς δήμαρχον, ἄνδρα παρὰ πάντων ἀνεξαιρέτως ἀγαπώμενον καὶ ὑποληπτόμενον, ἐπιθυμήσαντα δὲ πάντοτε, εἶπερ τις καὶ ἄλλος, τὴν πρόδοον καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀρίστου τούτου δήμου. Ὡς γνωστὸν δὲ ὁ δῆμος οὗτος σύγκειται ἐξ Ἑλλήνων τῆς Χίου, τῶν Ψαρρῶν, τῆς Κρήτης, τῆς Σμύρνης, τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Κύπρου, τῆς Θεσσαλίας, κλπ. καὶ τινῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρας νῦν Ἑλλάδος, ἀνδρῶν ἀπάντων φιλοπόνων καὶ φιλοτίμων.

Ἰσως τὸ μικτὸν τοῦτο τοῦ πληθυσμοῦ διαίρει ἐνίοτε τοὺς ἀγαθοὺς Ἑρμοπολίτας, ἰδίως κατὰ τὰς δημαρρεσίας, ἀλλὰ μήπως τοῦτο δὲν συμβαίνει καὶ εἰς πάντα ἄλλον δῆμον; Ἀλλὰ τὰ πάθη ἐνταῦθα μάλισα κατευναζόνται εὐκολώτερον, διότι τοιαῦτα δὲν ἐπικρατοῦσι ἐν τῷ μέσῳ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανοῦ λαοῦ, ἡ δὲ ἐμφρὼν διοικήσις τοῦ νῦν Νομάρχου θέλει, ἐλπίζομεν, ἐνώσει τὰ διαστώσα, καὶ ἡ μόνῃ εὐχῇ τῶν Ἑρμοπολιτῶν ὅλων, χάριν τῆς εὐημερίας τῶν ἀνεξαιρέτως εἶναι τὸ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ ποῦν χρόνιον εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην θέσιν ὁ Κ. Οἰκονομίδης.

Ἐξαιρουμένων λοιπὸν ἑλλειψέων τινῶν προερχομένων ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ τόπου, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀθεραπεύτων, ἡ ἐν Σύρῃ διατριβὴ δὲν στερεῖται θεληγῆτων.

Τὴ περιβρύτον αὐτῆς, ὁ μαγευτικὸς καὶ εὐρὺς ὀρίζων τῆς, τὸ εὐκράες καὶ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος τῆς, εἰσι πλεονεκτήματα πολυτίμα. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς δὲν εἶναι ἀφιλόξενοι, ἀλλὰ μάλιστα ἀγαθοὶ καὶ φιλόφρονες καὶ, τὸ κυριώτατον, ἡ κοινωνία συγκεκροτημένη καὶ ἠθικὴ.

Εἰς ὀλίγας δὲ πόλεις ἐπίσης ὁ βίος εἶναι τακτικώτερος καὶ μάλλον κανονισμένος. Ὁ ξένος βεβαίως εὐρίσκει εἰς τοῦτο μονοτονίαν τινά, ἀλλ' ὁ ἐγχάτοικος δὲν φρονεῖ οὕτω, διότι ἔχει πάσας τὰς ὥρας αὐτοῦ διατεταγμένας, καὶ ἡ ἀργία εἰς μόνην

τὴν Ἑρμοόπολιν δὲν ἐμφιλοχρεῖ. Ἐν μόνον ἴσω· ἔθος σκληρὸν παρρησιεύεται, ὅτι τῶν οἰκογενειάρχων ὁ πλεῖστος βίος διέρχεται ἐκτὸς τῶν οἰκογενειῶν, μεθ' ὧν συνδιατρίβουσι μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῶν δύο τακτικῶν καθεκάστην γευμάτων, τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου δαπανῶντες ἐν τοῖς γραφείοις καὶ ταῖς λέσχαις. Αἱ καλαὶ λοιπὸν κυρίαι μένουσιν ἐγκαταλειμμέναι καὶ παρηγοροῦνται συνερχόμεναι μεταξὺ τῶν καὶ τότε λέγουσι μὲν ὀλίγα, ἐργάζονται δὲ πλεονέτερον, ἢ τέλος χαρτοπαικτοῦσι. Ἡ ἐργυλαβία, ἡ τῶν Ἀθηναίων, εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν πατριαρχικὴν Σύρον, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν αὐτῇ ἐργολάβους, καθότι καὶ αὐτοὶ οἱ νεανίσκοι εἶναι κόσμιοι καὶ σεμνοὶ ὡς κοράσια. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξαιρεῖ καὶ τὰ αἰσθήματα, ἐπιπόλαια, ἂν θέλετε, καὶ ἀνεμώλια καὶ εἰς δελτάρια ἐρωτικά περιοριζόμενα. Καὶ ἰδὲ τίς ἡ μεταξὺ Σύρου καὶ Ἀθηναίων διαφορὰ. Ἐκεῖ μὲν τὰ αἰσθήματα εἶναι παροδικὰ καὶ λαμβάνουσιν ἐξοδόν, ἀλλ' ἐνταῦθα ῥιζοῦνται, μένουσι σιωπηλά, καὶ κατατρίβουσι τὰς ἐρώσας καρδίας. Ἐκεῖ αἱ νέαι ὅλαι εἰσὶν εὐθυμοὶ καὶ ἀνθηραὶ, ἐδῶ δὲ ἄθυμοι καὶ μαραινόμεναι ὡς ἄνθη, σκιατρυφούμενα, διότι αἱ καρδίαι δὲν καταβιβρώσκονται ἀπὸ τὸν γλυκὺν ἀλλ' ἀκοίμητον σιῶληκα τοῦ αἰσθηματος, καὶ ἰδοὺ, νομίζω, ὁ λόγος, δι' ὃν εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας εἶναι φανόμενον ἡ καλλονή, εἰς δὲ τὴν Σύρον περιβρέει καὶ πανταχόθεν.

Ὀλίγα τινα εἰσέτι, φίλε, καὶ παῦμα τὸν λόγον περὶ Σύρου. Βοχάτως ὑπῆρχε μεγίστη συζήτηση μεταξὺ τῶν λογίων καὶ τῶν ἐφημερίδων τῆς νήσου ἡ ἐξῆς. Οὐδεὶς ἐγνώριζε νὰ ἐξηγήσῃ τίς ὁ δόξας εἰς τὴν συνοικισμένην ἐπὶ τῆς νήσου πόλιν, τὸ ὄνομα Ἑρμοόπολις.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἐγὼ τί ἐξιχνίασα καὶ ἐληφορήθην παρὰ πηγῆς ἀξιοπιστοῦ. Ἐν 1824 ἢ 1825 ἐπρόκειτο νὰ χωρισθῶσι τὰ ὅρια τῆς νέας πόλεως ἀπὸ τὰ τῆς Ἄνω Σύρου. Γενομένης δὲ συνελεύσεως ἐν τῷ ναφ τῆς Μεταμορφώσεως, παρόντος τοῦ τότε Ἐπαρχοῦ Κ. Α. Μανσόλα, ἐπροτάθη καὶ τὸ περὶ τῆς ὀνοματοθεσίας τῆς πόλεως. Καὶ ἄλλος μὲν ἄλλο προέτεινεν ὄνομα ἀποδοκιμαζόμενον, ὅτε ὁ ἀξιότιμος Κ. Λουκᾶς Βάλλης, ὅστις, ὡς λέγει δικαίως ἐν τῇ προῤῥηθείσῃ ἐν τῇ λέσχῃ ἐπιείλῃ του, « μετὰ πολλῶν ἀρχαίων Ἑρμοπολιτῶν συνεκινδύνυσε, συνέπαθε καὶ συνεργάσθη ὑπὲρ τῆς νέας πόλεως » προέτεινε τὸ ὄνομα Ἑρμοόπολις, καθὼς τῆς πόλεως ἐκείνης συνοικισθείσης καὶ ἀκμαζούσης ἐκτοτε ἐνεκα τοῦ Ἑρμοῦ. Πάντες ἐπαφῆμυσαν τότε, καὶ συνετάχθη πρακτικὴν τὸ γεγονός τοῦτο πιστοποιοῦν.

Ἡ ἔλλειψις ἐν τῷ παρόντι εὐκόλου συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν Κυκλάδων μ' ἐκόλυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶ τὰς κυριώτερας κἂν αὐτῶν. Ἐλπίζω νὰ πράξω τοῦτο ἤδη, ὅτε συνιστάται προσεχῶς ἀτμοπλοικὴ τίς πρὸς τοῦτο ἐταιρία. Ἐν τοσούτῳ ἐπειδὴ διατρίβω εἰς Σύρον, ἰδωμεν ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς πάσας ταύτας τὰς περὶ ἡμῶν κειμένας νύμφας τοῦ Αἰγαίου.

Σήμερον τὰς θαλάσσας ταύτας βλέπεις διασπει-

ρομένας ὑπὸ πανίων τινῶν πλοικρίων, πολλάκις δὲ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασὶν ταύτην οὐδ' ἐν ἰστίον φαίνεται που λευκάζον ἐπὶ τοῦ οἰνοπὸς πόντου.

Ὅπως δὲ ἤδη ὑπάρχουσιν αἱ δύο κατ' ἔτος τελούμεναι θρησκευτικαὶ πανηγύρεις ἐν Τήνῳ, ἡ μὲν τὴν 25 μαρτίου, ἡ δὲ τὴν 15 αὐγούστου, ὅτε πανταχόθεν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀπωτέρων Ἑλληνικῶν χωρῶν, συρρέει πλῆθος ἄπειρον προσκυνητῶν παντὸς φύλου καὶ πάσης τάξεως, οὕτω καὶ πάσαι ἐστέλλετο κατ' ἔτος ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἀἴγιον ἡ Θεωρία ἐκείνη, καὶ κατὰ τετραετίαν ἐωρτάζετο ἡ γεννητικὴ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, τῶν θεῶν τῆς Ἀγνότητος, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς Σοφίας, *Δήλια* λεγομένη. Τότε δὲ πρὸ πάντων τὸ Αἰγαῖον ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἀναριθμήτους τριήρεις καὶ συνέβρεον ἐξ ὅλων τῶν παραλειμένων νήσων καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος προσκυνηταί. Τὰ πλοῖα ἐσταλίζοντο ὑπὸ σημαίων, ὡς στολίζονται καὶ σήμερον, ὅτε πρόκειται περὶ τοιοῦτου πλοῦ τὰς πρόφας αὐτῶν ἐκόσμουν ἄνθη, καὶ ὄργανα μουσικὰ ἀντήχουν καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον. Τὸν δὲ αἰγιαλὸν τῆς Δήλου ἐπλήρουν αἱ θεωρίαι τῶν Ἀθηναίων, τῶν Φθιωτῶν, τῶν Βοιωτῶν, τῶν Τηνίων κλπ. κεκοσμημένοι ὑπὸ τῶν ἐμβλημάτων τῶν ἰδιαζόντων εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων τούτων.

Δὲν θέλω σοὶ περιγράψαι τὰς ἐορτάς τῆς Δήλου. Ἀνέγνωσας περὶ τούτων. Σ' ἐνθυμίζω δὲ μόνον τὸν βωμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐκ κεράτων τὸν συμπεπλεγμένον μετὰ τασαύτης τέχνης καὶ στερεώσεως, ὥστε ἐνομιζέτο ἔργον αὐτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἡ Δήλος ἦν κεκοσμημένη ἅπασα ὑπὸ νάων καὶ ἀγαλμάτων φοίνικες πολυπληθεῖς, δένδρον ἱερὰν τῆς Ἀρτέμιδος, περιέπλεκον εἰς τὴν λευκότητα τῶν μαομάρων τοὺς ὑψιτενεῖς κορυφὰς τῶν καὶ τοὺς ἀειθαλεῖς κλώνας τῶν, κύκνοι δὲ περιέπλεον εἰς τὰς μικρὰς λίμνας τῆς νήσου, ὀριζόμεναι ὑπὸ ῥοδοδαριῶν καὶ μύρτων.

Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυρίευσαν τῆς Δήλου, μετέφερον τοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων κατοίκων εἰς τὴν νήσον τῆς Ρήνειας, ὅπου ἐνεταφιάζοντο καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Πᾶν δὲ ἀρτίον ἀπεδιώκετο αὐστηρῶς ἐκεῖθεν καὶ οὔτε οἱ κύνες ἦτο συγκεχωρημένον νὰ τρέφονται ἐπ' αὐτῆς, ἵνα μὴ φθίρωσι τοὺς λαγῶνους. (Στρ. ι.).

Γνωρίζεις δὲ καὶ ὅσα θαυμασία μυθολογοῦνται περὶ Δήλου. Περιγράφει ταῦτα ἐξαισιῶς ὁ Καλλιμάχος εἰς τὸν εἰς *Δήλον* ὕμνον του.

Ἡ Ἀητώ ἐφευγε τὴν ὀργὴν τῆς Ἥρας, ἥτις μανιώδης ἐκ τῆς νέας ἀπιστίας τοῦ ἐρατομανοῦς συζύγου τῆς, τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε Διὸς, ἐδίωξεν αὐτὴν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου, ὑποχρῶσασα ἐνόρκως τὴν γῆν νὰ μὴ δεχθῇ τὴν ὠδίνουσαν γυναῖκα εἰς κἀνὲν μέρος αὐτῆς· ἡ θυγάτηρ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Φοίβης περιέτρεξεν, εἰς μάτην, τὴν Θεσσαλίαν, ζητοῦσα ποῦ νὰ τέξῃ τὰ διδυμα τέκνα τοῦ Διός. Ἦλθε τέλος καὶ εἰς τὰς νήσους, καὶ ὅλαι ἤρουντο τὴν βοήθειάν των, ὅτε ἀνεφάνη αἴφνης ἡ Δήλος, σκόπελος νέος ἄγριος καὶ ὑπὸ ἀνέμων

καὶ κυμάτων κυλινδούμενος; τῇδε κάκεισε, ἥτις εὐ-
σπλαγχνισθεῖσα τὴν δυστυχῆ Αἰτῶ, ἔστη παρὲν ὅς
ἐν μέσῳ τῶν Κυκλάδων καὶ παρέσχεεν αὐτῇ κατα-
φύγιον τὰς ἀγρίας ὄχθας τοῦ Ἰνωποῦ. Ἐκτοτε ἡ
Δῆλος ἔπαυσε τοῦ νὰ ᾖ τὸ παίγιον τῶν κυμά-
των, ἀλλ' ἐπαναπύεται εἰς κίονας, ὑψουμένους
ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης καὶ ἐστηριγμένους
εἰς τοῦ κόσμου τὰ θεμέλια.

Οἱ κάτοικοι τῆς Δῆλου ἦσαν ὀνομαστοὶ κολυμ-
βηταί. Ἐντεῦθεν ἐπεκράτησεν ἡ γνωστὴ παροι-
μία. *Δηλίον δεῖται κολυμβητοῦ*, ἐπὶ πράγματι
δυσχεροῦς τὴν ἐκτέλεσιν.

Συνέβη δὲ εἰς τὴν Δῆλον ἄλλοτε ὅ,τι καθ' ἡμᾶς
εἰς τὴν Σύρον. Εἶχεν ἐρημωθῆ ποτε ἡ Δῆλος, ἀλλὰ
μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου, κατέφυγον ἐν
αὐτῇ οἱ Κορίνθιοι καὶ συνώκησθη ὡς ἡ Σύρος μετὰ
τὴν καταστροφὴν πόλεων καὶ νήσων Ἑλληνίδων.
Κατὰ ποίαν δὲ ἐποχὴν ἔμεινεν ἡ Δῆλος πάντῃ ἐρημος
μᾶς εἶναι ἄγνωστον. Πιθανώτατον νὰ συνέβη τοῦτο
κατὰ τὰς πρώτας ἐκδρομὰς τῶν βαρβάρων ἐν Ἑλλάδι.
Σήμερον ἐπ' αὐτῆς ζῶσι δύο μόνον ἄνθρωποι, εἰς ποι-
μὴν μὲ τὰς αἶγας του καὶ εἰς ὑγειονομικὸς σαθμάρχη,
ἄνδρες, ὡς ἐπληροφόρηθη, διαφόρου πολιτικοῦ φρο-
νήματος!... Ἀλλ' ἀνέλθωμεν ἐπὶ τοῦ μικροῦ τούτου
ὄρους, τοῦ Κύνθου, καὶ περισκοπήσωμεν κύκλῳ.
Ἰδοὺ πρὸς δυσμὰς αἱ νύμφαι ὅλαι τοῦ Αἰγαίου ὡς
ἐν ἡμικυκλίῳ παρατεταγμέναι καὶ διὰ τοῦτο Κυ-
κλάδες ὀνομασθεῖσαι πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἰδοὺ αἱ
Σποράδες αἱ περὶ Ἰκαρον καὶ Πάτμον. Θέαμα ἐξαι-
σιον.

Δὲν θέλω ἐνδιατρίψαι εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν
λοιπῶν νήσων. Τὸ πάλαι πᾶσαι ἦσαν κατοικημέναι,
πᾶσαι ἦσαν ὀνομασταί. Ἡ Σίφνος λ. χ. ἥτις ἦτο
καὶ εἶναι κατοικία θελατικωτάτη, εἶχε κατὰ τὸν
Ἡρόδοτον, τοὺς πλουσιωτέρους τῶν νησιωτῶν, διὰ
τὰ ἐν αὐτῇ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου.
Ἡ Κέως, ἔχουσα 4 ἑω; ὃ χιλ. κατοίκων καὶ μίαν
μόνον ἄσσημον πολίχνην, τὸ πάλαι ἦτο πολυάνθρω-
πος καὶ τέσσαρας εἶχε πόλεις τὴν *Ἰουλίδα*, *Κρα-
θαίαν*, *Ποιήεσσα* καὶ *Κορησίαν*. Ἐγεννήθησαν δ'
ἐν αὐτῇ οἱ ποιηταὶ Σιμωνίδης καὶ Βακχυλίδης, ὁ
σοφιστὴς Προδίκος, ὁ φιλόσοφος Ἀρίστων, ὁ ἱατρὸς
Ἐρασίστρατος. Ἐνταῦθα δὲ ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ
Ἀγγλοῦ Ἀρουνδὲλ τὰ *Πάρια μάρμαρα*, ἥτοι χρο-
νικὰ τῆς Ἑλλάδος ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ
Κέκροπος μέχρι Διόγνητος ἄρχοντος τῶν Ἀθη-
νῶν (1482 — 284 π. χ.). Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ
μάρμαρα ταῦτα συλλεθῆναι, εὗρισκονται ἤδη εἰς τὸ
πνευματώμενον τῆς Ὀζωνίης, Ἀλλ' ἂν πολλὰ νῆ-
σοι δὲν δύνανται πλέον σήμερον ν' ἀναλάβωσι τὴν
ἀρχαίαν αὐτῶν ἀμύνην, τινὲς ὅμως αὐτῶν ἔχουσι
μέλλον, ὡς ἡ Νάξος, ἡ Πάρος, ἡ Ἄνδρος, ἡ Μήλος,
ἡ Θήρα καὶ αὐτὴ ἡ Τήνος, αἱ καὶ ἔκτασιν καὶ
προϊόντα ποικίλα ἔχουσι, τὴν σμυρίδα, τοὺς οἶνους,
τὰ μάρμαρα, τὴν μέταξιν, τὰς μυλοπέτρας, τὸ
θεῖον, τὴν θηραϊκὴν γῆν κλπ.

Ἡ εὐδαιμονιστέρα τῶν νήσων καὶ ἡ ὀλιγώτερον
ἴσως μνημονευομένη σήμερον εἶναι ἡ Νάξος. ἔχει

περίμετρον 20 γεωγρ. μιλίων, εἶναι δὲ πάντοτε ἡ
ὠραιότατη καὶ εὐφροωτάτη τῶν Κυκλάδων. Ἀλλὰ
τὸ πάλαι ἡ νῆσος αὕτη ἦν τοσοῦτον εὐδαίμων, ὡς-
τε ὀνομασθῇ μικρὰ *Σικελία*. Ἐν τῷ μεσαιῶνι δὲ
ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν φράγκων ἔδρα τοῦ δουκάτου αὐ-
τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον. ἔχει ἤδη μόνον 15 χιλ. κα-
τοίκων. Ἀλλ' ὅταν εὐκολυνθῇ ἡ διὰ θαλάσ-
σης συγκοινωνία δὲν δύναται ἄρα νὰ κατοικηθῇ
ὑπὸ διπλασίου ἀριθμοῦ κατοίκων καὶ ἐπομένως νὰ
ἐξάγῃ πολλαπλάσια προϊόντα;

Πρὶν τελειώσω τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην θὰ σὲ
ἀναφέρω, φίλε, γεγονός τι λίαν περίεργον, ὅπερ
ἄπαντ' ὁπρὶ Μήλου εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφείς.
Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πό-
λεμον (ὄρα *Θουκιδ.* ε. καὶ *Πλουτ.* *Ἀ.Ι.Κ.*) κατέ-
σκαψαν τὴν Μῆλον καὶ ἐξηνδραπόδισαν καὶ κατέ-
σφαξαν τοὺς κατοίκους τῆς, εὐρέσθη φιλόσοφος τις
Μήλιος, ὁ Διὰγορας, ὃν τὰ δυστυχήματα ταῦτα τῆς
πατρίδος του κατέστησαν θεοσεβέστατον. Ἀλλ' ἐ-
γένετο πρὸς αὐτὸν ἐπιτορκία τις, καὶ ἐπειδὴ οἱ θεοὶ
ἐσιώπησαν καὶ εἰς τὴν ἐπιτορκίαν ταύτην καὶ εἰς τὰ
κατὰ τῆς πατρίδος του ἀδικήματα, ἀπὸ τῆς ἄκρας
δυσειδαιμονίας μετέπεσεν εἰς ἀθείαν. Τότε ἠρνήθη τὴν
ὑπαρξίν τῶν θεῶν, ἀπεκάλυψεν εἰς τὰ συγγράμματά
του τῶν μυστηρίων τὰ ἀπόκρυφα, συνέτριβε τὰ εἰ-
δωλα τῶν Θεῶν. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν αἰετοτε θρησκοί.
Περὶ ἐβλεπεν αὐτὸν τὸ μῖσος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος,
τὸ ὄνομά του κατέστη ὄνειδος, κατετρέχετο ἀπὸ
πόλεως εἰς πόλιν. Δικασθεὶς ἐρήμην εἰς Ἀθήνας,
κατεδικάσθη εἰς θάνατον, καὶ ἐπειδὴ δὲν συνε-
λαμβάνετο, ὑπεσχέθησαν τάλαντον εἰς τὸν ὅστις
ἤθελε φέρει τὴν κεφαλὴν του, διτάλαντον δὲ εἰς
τὸν ὅστις ἤθελε τὴν συλλάβει ζῶντα. Ἀλλ' ὁ Δια-
γόρας δὲν εἶχε κἄν τὴν τύχην τοῦ ν' ἀποθάνῃ εἰς
τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ἐνταφιασθῇ εἰς ἔρημον νῆσον.
Μὴ εὐρίσκων ἄσυλον ἐν Ἑλλάδι, λέγει ὁ Ἀθηναῖος,
ἐπέβη εἰς πλοῖον καὶ ἐπνίγη εἰς ναυάγιον, « καὶ
Διαγόρας ἐφυγαδεύθη, ὅτε καὶ πλέον ναυαγία ἐ-
χρήσατο. » (*Ἀθην.* II'. 92.)

Δὲν εὐρίσκεις, φίλε, τὴν σύμπτωσιν περίεργον;
Καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας νησιώτης τις ἐξ Ἀνδρου,
ὁ Κάκης; ἀνὴρ φιλόσοφος, ἐνάρετος, πρὸς πάντων
δὲ ὑποληπτόμενος καὶ ἀγαπώμενος, ἠθέλησεν, ἀλλ'
οὗτος ἀναίτιως, ν' ἀποστατήσῃ τῆς πατρίδος θρη-
σκείας του, νὰ εἰσαῇ θεοσεβισμόν τινα, τὸν αὐτὸν
δηλ. μὲ τὴν ἀθείαν, καὶ γενόμενος μισητὸς εἰς
πάντα Ἕλληνα, ἀπέθανε τέλος θάνατον ὀνείδους
στερηθείς καὶ αὐτῆς τῆς ταφῆς. Φρονῶ, ὅτι πέπον-
θε ἄξια ὧν ἐπραξες, διότι δυνάμενος ν' ἀπολίπη
δόξαν ὁποῖαν οὐδεὶς τῶν νεοτέρων λογίων Ἑλλή-
νων, προηρέθη ν' ἀποθάνῃ ὡς ἐγκληματίας. Περι-
μεινῶ τὴν προσεχῆ ἐπιστολήν μου ἐκ τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ φίλος σου
ΝΕΥΤΟΡΙΑΝΗΣ.